

*Самко А.М.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу андрагогіки
ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0003-0785-0510>*

МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

У сучасному світі, де ритм життя швидко змінюється, наука та технології розвиваються все інтенсивніше, а конкуренція на ринку надзвичайно висока, професійні вимоги до фахівців стають все більш високими. У цьому контексті, мотивація грає важливу роль в успішній професійній діяльності, є незамінною умовою ефективного виконання завдань та досягнення поставлених цілей. Здатність фахівця до самостійного отримання знань та їх творчого використання, а також його внутрішня мотивація на досягнення результату та відповідальність за свою роботу є ключовими чинниками його саморозвитку та кар'єрного зростання.

Наукові дослідження підтверджують той факт, що без належної мотивації, інші складові професійного розвитку особистості, такі як: професійні знання, навички, необхідні здібності та інші потенціали не мають значення. На наш погляд, ефективний розвиток професійної компетентності відбувається лише за умови актуалізації мотивації професійного вдосконалення.

Професійне вдосконалення, як зазначає Т. Приходько (2012), це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку професійних якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистої програми розвитку. Результатом професійного вдосконалення є досягнення певного рівня професійної досконалості. Водночас доцільно виокремити «професійне вдосконалення» як процес позитивних перетворень, які відбуваються на певному рівні досягнутої професійної компетентності. Інакше кажучи, якщо «професійний розвиток» охоплює розмаїття відповідних процесів, починаючи з первинного рівня, то «професійне вдосконалення» спирається на уже досягнутий фахівцем професійний рівень.

Т. Приходько (2012) визначає такі основні напрямки професійного вдосконалення педагогічного персоналу: 1) розвиток світоглядної та позиційної визначеності, моральності, розширення свого кругозору; 2) удосконалення професійних та організаторських якостей; 3) формування загальної, технічної, правової та педагогічної культури, естетичних та фізичних якостей; 4) постійне оновлення знань, удосконалення практичних навичок та вмінь; 5) формування навичок самостійної роботи над собою, здатності до постійного самовдосконалення, усталеної мотивації професійного та особистісного розвитку; 6) вміння керувати власною

поведінкою, потребами та почуттями, оволодіння методами та прийомами емоційно-вольової саморегуляції тощо.

Потрібно зазначити, що існування самого процесу професійного вдосконалення педагога залежить від його мотиваційного спрямування – сукупності прагнень та умов, що його детермінують, спрямовують та регулюють на всіх етапах перебігу. Як наголошує Н. Іванова (2016), «мотивацію фахівця до професійної діяльності детермінують: його професійна компетентність; індивідуально-психологічні особливості; умови діяльності, з урахуванням яких відбувається цей процес; вимоги, які висуває робота до особистості фахівця».

Розглядаючи проблему мотивації слід окреслити умови, які забезпечують ефективний розвиток мотивації професійного вдосконалення педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. По-перше, це формування позитивних мотиваційних установок на професійне вдосконалення, що відбувається завдяки конкретизації, об'єктивізації системи професійних вимог до викладачів, критеріїв оцінки їх викладацької діяльності (Приходько, 2012). По-друге, це формування у викладачів системи знань, умінь та навичок роботи над собою. Основними заходами розвитку мотивації професійного вдосконалення є розробка та впровадження цільових програм, спрямованих на професійну підготовку, перепідготовку викладачів у формах спеціальних науково-методичних семінарів, тренінгів професійного зростання, тренінгів кар'єрного росту та ін. По-третє, це актуалізація потреб професійного вдосконалення у викладачів у процесі їх діяльності. Механізмом розвитку мотивації цього напрямку є цілеспрямоване моделювання та розвиток ситуацій вдосконалення, при яких викладачі постійно зіштовхуються з необхідністю активно розширювати та застосовувати професійні знання, вміння, актуалізувати власні професійні якості.

Науковці (Сич, 2005, с. 7) зазначають, що складовими професійного вдосконалення є:

- *теоретична компетентність* (сукупність загальних і спеціальних знань, якими володіє фахівець у певній професійній сфері, які є базою для професійного вдосконалення);
- *практична компетентність* (сукупність практичних умінь і навичок, якими володіє фахівець і які забезпечують успішність його професійного вдосконалення);
- *професійно-важливі якості особистості* (властивості особистості, сукупність яких є потенційними або актуальними здібностями до професійної діяльності, що сприяють її вдосконаленню);
- *мотивація професійного вдосконалення* (сукупність мотивів, які спонукають особистість до вдосконалення професійної діяльності).

Саме остання є основною складовою, яка спрямовує та запускає процес набуття професійного вдосконалення.

Наголосимо на різноманітності чинників, що мають вплив на мотивацію професійного вдосконалення: підвищення свого фахового рівня,

прагнення працювати по-новому, оволодіння сучасними технологіями навчання й виховання, бажання змінити свій статус, зробити кар'єру, підвищити рівень майстерності, ознайомитися з перспективним досвідом роботи, сподівання на продуктивне спілкування з колегами тощо. Водночас, як зазначає Л. П'янківська (2021, с. 533), виокремлення безпосередньо професійних мотивів обумовлюється такими чинниками: специфікою професійної діяльності, значимістю мотивів для професіонала, їх взаємозв'язку із виконанням професійних дій та актуальністю потреби, рівнем зрілості та мотиваційною сферою особистості. Також на професійну мотивацію впливають індивідуально-характерологічні особливості фахівця, що забезпечують успішність виконання професійних завдань, трудову активність й впливають на рівень сформованості спрямованості особистості. На нашу думку, основним чинником професійної мотивації виступає професійна самооцінка, що безпосередньо впливає на розвиток мотивації досягнення особистості фахівця шляхом моделювання власного успішного ідеального образу «Я-професіонал».

Отже, мотивація професійного вдосконалення є невід'ємною складовою професійного зростання педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Формування професійної мотивації постійно піддається впливу безпосередніх умов виконання професійних завдань та різноманітних чинників, які залежать від особистості фахівця та типу його діяльності.

Література

- Іванова, Н. (2016). Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки, 1. С. 21–24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2016_1_7
- Приходько, Т.П. (2012). Мотивація професійного самовдосконалення викладача економічного напрямку як складова його готовності до педагогічної діяльності у вищій школі. Ефективна економіка, 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011>
- П'янківська, Л. (2021). Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки*, (2-3). С. 532-536. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.108>
- Сич, В.М. (2005). *Соціально-психологічні особливості мотивації професійного вдосконалення спеціалістів відділів освіти*: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 20 с.